

Recenze, články

Reviews and articles

Imrich Peres, Pavel Procházka (eds.). *Smrt' v tranzite (II.): biblické, historické, etické a praktické pozadie smrti*. Praha: Institut vzdělávání ECM, 2023, 351 s., ISBN: 978-80-7356-050-8, 978-80-7356-051-5.

Zřejmě nic neovlivňuje lidské myšlení tolik, jako náš přístup ke smrti. Smrt jako taková je konstantou našeho života a nelze ji obejít. Nastavuje hranice našeho myšlení, vystavuje nás bolestné realitě omezenosti našeho života i veškerého našeho konání, vepisuje se nemilosrdně do našich životů.

Není tedy divu, že fenomén smrti ovlivňuje lidské myšlení v mnoha oblastech. Promítá se do kultury společnosti, jejích náboženských, sociálních, zdravotnických, společenských i právních oblastí.

Právě proto vznikl mezinárodní výzkumný projekt, který se fenoménu smrti věnuje. Jeho organizátoři – profesor Imrich Peres z Evanjelické bohoslovecké fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě a Pavel Procházka, profesor aplikované teologie na Univerzitě Mateja Bela v Banskej Bystrici – si byli vědomi toho, že zvolené téma zasahuje široké pole vědních oborů, z toho důvodu oslovili celou řadu odborníků z různých oblastí. Vytvořili platformu pro setkávání odborníků na konferencích, které se konají na bratislavské Evanjelické bohoslovecké fakultě.

Sborník *Smrt' v tranzite (II.)* přináší souhrn prací z druhé konference, která se v rámci tohoto rozsáhlého projektu konala 11. listopadu 2022. Podtitul sborníku *Biblické, historické, etické a praktické pozadie smrti* dává tušit rozsah jednotlivých oblastí, které pokrývá.

Vhled do starozákonní oblasti přináší přednáška Mgr. Zuzany Vaľovské *Smrtonosné bytosti, moci a sily*. Uvádí přehled názvů a charakteristik bytostí, které ve Starém zákoně vystupují v souvislosti se smrtí, čímž nabourává některé vžitě představy o pojetí smrti ve starozákonní oblasti.

Návazná přednáška Mgr. Heleny Panczové, PhD. *Mojžíšova smrt' v podaní Gregora z Nyssy* představuje pohled tohoto církevního otce na starozákonní vyjádření Mojžíšovy smrti, kterou vnímá v kontextu celého jeho života a jeho povolání Hospodinem. Mojžíšovu smrt i skutečnost, že neexistuje jeho hrob, vidí tento církevní otec jako důsledek obnovování Božího obrazu v osobě Mojžíše. Jde jistě o zajímavý pohled, který s sebou nese řadu konotací i impulzů pro další promýšlení.

Příspěvek z novozákonní oblasti pak přináší doc. ThDr. Jiří Mrázek, Ph.D. pod názvem *Ježíšovy výroky o smrti*. Prochází postupně jednotlivá logia Nového zákona, kde Ježíš mluví o smrti. Jako spojující téma těchto výroků vidí překonání smrti a zároveň i jistý posun reality smrti již do života člověka – člověk může být mrtvý, i když ještě žije; a platí to i obráceně. Autor se nevěnuje vlastní

Ježišově reflexi smrti, kontextem komentovaných výroků je téma následování či pronásledování. Promyšlení Ježíšova vnímání vlastní smrti se zabývá přednáška doc. PaedDr. Viktórie Šoltészové, PhD. *Ježišove výroky o jeho vlastnej smrti*. Poukazuje, že Ježíš vnímal svou smrt jako něco nevyhnutelného, co souvisí s jeho posláním, které chápal ve vztahu ke kultu oběti, smíření a odpuštění hříchů. V konečném důsledku se jeho smrt stává vítězstvím nad smrtí.

Vlastní příspěvek editora této publikace prof. PhDr. ThDr. PaedDr. Imricha Perese, PhD. nese název *Hostiny a stolování s mrtvými*. Všímá si skutečnosti, že řada antických náhrobních kamenů zobrazuje motiv hostiny a propojuje tuto skutečnost s výroky o hostině v Božím království, které nám přináší evangelia, Pavlovy listy a Zjevení Janovo. V této souvislosti se věnuje též otázce, jak naše materiální zkušenosti determinují naše eschatologické představy.

Mgr. Andrea Korečková, PhD. poté přináší ve svém příspěvku *Vládkyňa podsvetia podľa gréckych náhrobných nápisov* sondu do procesu bolestného vyrovnávání se s odchodem milovaného člověka v době antiky. Činí tak na základě Homérova hymnu na bohyni Demeter, nápisů na řeckých náhrobcích i postav Nového zákona. Klade si též otázku, zda Pavlův výrok v 1 K 15 o vzkříšení a semeni nemá vnitřní souvislost s tematikou zmiňovaného Homérova díla.

Obraz smrti u rimských stoikov je název další přednášky, kterou připravil prof. PhDr. Dalimír Hajko, PhD. Sleduje v ní uvažování stoických filosofů o smrti jako o hranici, kterou je možné překročit díky lidské svobodě. Co tato úvaha v konečném důsledku přináší, rozvíjí v druhé části svého příspěvku.

Na tuto přednášku z oblasti římské filosofie navazuje další pojednání s názvem *Smrt' v Rímskom práve* od Mgr. Valérie Terézie Dančiakové, PhD. Pojednává v něm o způsobech vyrovnávání se se smrtí, které našly svůj konkrétní výraz v římských zákonech dodnes platných v některých našich právních ustanoveních.

Pohled do jiné náboženské tradice pak nabízí přednáška Abdulwahaba Al-Sbenaty *Smrt' a po-smrtný život podľa Koránu a tradície*. Zprostředkovává podrobný vhled do tematiky pojetí smrti v islámu a doplňuje jej o řadu antropologických souvislostí.

Sondou do jiné oblasti je příspěvek Mgr. ThDr. Janky Mihálikové *Zobrazenie smrti na stredovekých nástenných malbách*, konkrétně na příkladu maleb v gotických kostelech v Gemeri a Malohonte. Přednášející komentuje tyto malby z pohledu novozákonní teologie a křesťanské ikonografie.

Reflexe tématu smrti v oblasti architektury přináší Ing. arch. Beata Polomová, PhD. v přednášce s názvem *Svetlo ako vyjadrovací prostriedok vo vybraných prejavoch v pohrebnej architektúre v priebehu 20. a 21. storočia*.

Prof. ThDr. Július Filo, PhD. svou přednáškou *Ježišov kríž a vzkriesenie mení pohľad na odchod z časnosti. Existenciálne dôsledky a pastoralne možnosti* přechází do oblasti pastorální teologie. Neopomíjí přinášet konkrétní návrhy pro pastorační péči o umírající.

Oblast katolické teologie zastupuje přednáška prof. ThBibl.Lic. ThDr. Antona Tyrola, PhD. *Vznik učenia o purgatóriu: genéza problému a jeho riešenie v starokresťanskej cirkvi*. Přináší zdůvodnění vzniku tohoto učení v biblické a patristické tradici a vyrovnává se s odlišnými pohledy. Toto učení je z jeho pohledu rozumově zdůvodnitelné a jeho akceptace nepřináší žádné těžkosti.

Aktuální reflexi učení o očistci pak doplňuje další přednáška *Purgatórium v súčasnej reflexii* prof. Dr. Theol. Gloria Braunsteiner, PhD. Přináší v ní řadu biblických pohledů na toto téma i vhled do současné teologické diskuse.

Příspěvek se zajímavým názvem *Vyvolávanie (duchov) mŕtvych a styk s nimi* prof. PhDr. ThDr. Pavola Tománka, PhD. přináší zevrubný pohled na zlo, demony a satana v biblické tradici a dává je do souvislosti se zapovězenými praktikami (např. s věštěním), které usilují o proniknutí do

božské sféry. Závěrem jsou tematizovány různé druhy pomoci lidem zasaženým důsledky těchto praktik.

Další pastorační téma přináší přednáška *Človek v terminálnom ochorení, smrť a pozostalí v pastorálnej perspektíve* od prof. ThDr. Pavla Procházky, PhD. Věnuje se pastoraaci umírajících i pozůstalých, která má často podobná předznamenání. Jde o náročnou situaci, neboť se zde jedná o zásadní krizi lidského života. Nezbytnou součástí provázení je pravdivé informování o biblickém pohledu na smrt a záchranné dílo Ježíše Krista, které je zdrojem naděje, jež znovu pomáhá konstituovat život člověka.

Závěrečný příspěvek ThDr. Mgr. Mariána Bodolló, PhD. přináší konkrétní popis řešeného tématu do paliativní péče. Zabývá se duchovním provázením pacienta i jeho příbuzných včetně konkrétních impulzů. Příspěvek nese název *Moment spirituality medzi príbuznými pacienta v paliatívnej starostlivosti (II.)*.

Publikaci provází ilustrace doc. Mgr. Ing. arch. Andreje Boteka, PhD.

Zde recenzovaný sborník je výborným zdrojem pohledů na téma smrti tak, jak je řeší soudobí badatelé. Svou aktuálností i šíří zve k přečtení všechny čtenáře, tedy nejen ty, kteří se tématem smrti přímo zabývají.

Jan Satke

(hans25@seznam.cz)